

Mayıs Papatyası (*Matricaria chamomilla* L.) Toplanması ve İhracında Önemli Bilgiler

Prof. Dr. Necmettin ZEYBEK*

ve

Araştırma Görevlisi

Feriha ŞEKERCİ*

Mayıs Papatyası toplanması ve ihracı için İzmir ve diğer illerden fakültemize çok sayıda başvurular yapılmış olduğundan, bitkinin tanıtılması, çiçek durumlarının toplanıp drog hazırlanmasında önemli sayılan Uluslararası kuralların belirtilmesi faydalı görülmüştür.

a. Bitkiyi tanıttıcı özellikler.

Mayıs Papatyası Papatyagiller (Compositae) familyasından, Nisan-Eylül ayları arasında çiçek açan 20 ilâ 50 cm. boyunda, tek yıllık, otsu bir bitkidir. Bitkinin gövdesinde boyuna uzanan oluklar vardır. Yaprakları parçalı olup az çok Dereotu yaprakları görünümünde ve ezildiği zaman kokuludur. Çiçekler dalların ucunda Başcık (Kapitulum) adı verilen çiçek durumlarında toplanmıştır. Başcıkların orta kısmında sarı-turuncu renkli tüpsü şekilde, çok sayıda küçük erdişi çiçekler, kenarlarında ise 12-18 kadar beyaz renkli dilsil dişi çiçekler bulunur.

Genç çiçek durumlarının kenarlarındaki beyaz dilsil çiçek-

ler yukarıya doğru, yaşlılarda ise aşağıya doğru eğiktir. Başcıklardaki dilsil beyaz çiçekler aşağıya doğru sarktıkları zaman, ortadaki sarı renkli tüpsü çiçekler tamamen açılmıştır.

Mayıs Papatyasında Çiçek tablası (Reseptakulum) koni şeklinde olup boyuna kesildiği zaman ortasında içi boş bir kanal görülür. Başcığın alt kısmında üç sıralı, oval, zarımsı kenarlı küçük pullar (involokrum) bulunur. Meyve sarımsı esmer renkte, uzunca, hafif kıvrık olup sırt yüzeyi düzgün, ön yüzeyi ise beş küçük kaburga (Kosta) lıdır. Mayıs Papatyasının yapraklarının Dereotu gibi ince parçalı oluşu, gövdelerinde boydan boya uzanan küçük oluklar, çiçek başcıklarının ortasındaki sarı-turuncu kısmın parmak gibi yukarıya doğru çıkıntısı, başcığın boyuna kesitinde görülebilen ortadaki boş kanal, bitkinin yaprak ve çiçek durumları elle ezildiği zaman duyulan özel kokusu, bu papatya'yı diğer türlerden ayırıcı en önemli özelliklerdir (Şekil A ve B).

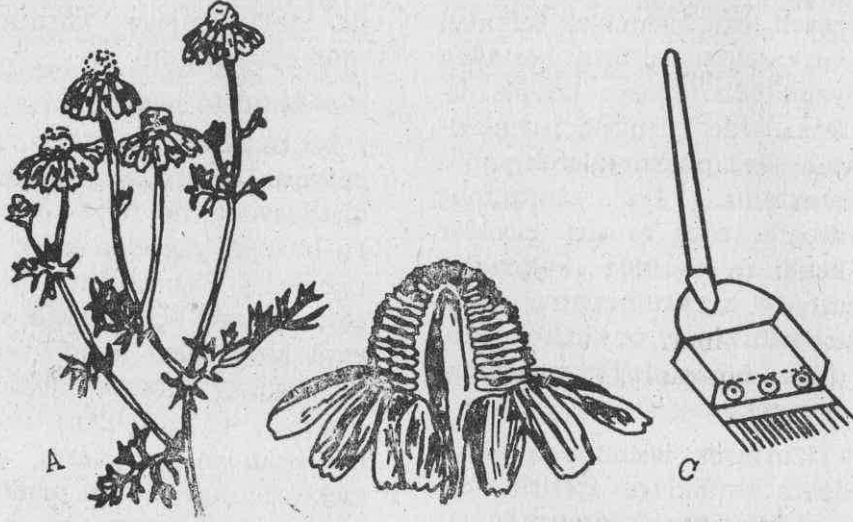
b. Yayılışı

Mayıs Papatyası, özellikle

* Ege Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Bornova/İZMİR.

Ege ve Akdeniz Blögeleri ile Anadolu'nun birçok yerlerinde tarla içleri ve aralarında çok bulunur. Kışları çok yağışlı ve

karlı geçen yılların ilkbaharında daha bol, kurakça ve çok soğuk geçen yıllarda ise bitkiler daha az yetişir.

Şekil A : Mayıs Papaytası'nın Genel görünüşü, B : Başcık boyuna kesit C : Toplama faraşı.

c. Toplama ve Drog (Flores chamomillae) hazırlanması

En değerli drog, dilsı beyaz çiçeklerin dik veya biraz açılmış olanlarından elde edilir. Çiçek durumları yağışsız günlerde sabah erken ve öğleden önce toplanmalıdır. Aynı yerden 3-5 gün ara ile toplama yapılırsa daima kapalı, bol çiçek durumları alınabilir. Çiçek durumları elle toplanabileceği gibi taraklı, saplı veya sapsız faraşlarla toplanması işçilik bakımından daha ekonomiktir (Şekil C). Ancak bu şekilde toplama bitkilerin toplu bulunduğu yerlerde yapılırsa, yabancı otlarla karışmış olur.

Toplamadan sonra temiz bir örtü üzerine yayılarak yeşil sapsız ve yabancı otlar ayıklanmalı, gölge ve havadar yerde kurutulmalıdır. İçindeki etken maddelerin bozulmaması için direkt güneş ışığından korunmalıdır. İyi kurutulan drog'un kokusu arttığından kalitesi de yükselir.

Toplanan bitkiler hemen serilmese kısa sürede solunum ile ısınır ve çürüme yanında kokusu da bozulur. Bu bakımdan kurutmada ince serilmesine ve arasına karıştırılmasına özen gösterilmelidir. Sergi geceleri açık havada bırakılmamalı ve drog yağmurdan, çiğden korunmalıdır. Büyük işlet-

melerde kurutma işlemi üstü tamamen kapalı, yanları açık barakalarda 20-30 cm. aralıklarda üst üste dizilen raflarda yapılır. Raflar, kenarları çerçeveli orta kısmı elek telinden veya seyrek tülbent bezinden yapılabilir. Esasen büyük işletmelerde kurutma işlemi sıcak hava püskürtülerek yapılmaktadır. İyi kurutulmuş drogda beyaz ve sarı çiçekler kendi renklerinde kalmaktadır. İyi kurutulmamış drog ise kahverengi ve küf kokusundadır. Böyle drogların atılması gerekir.

Kurutma işleminden sonra tahta sandıkların içerisine beyaz kağıt konarak veya balyalar halinde ambalaj yapılır. Nakil sırasında ve bekletilmede drog nem ve ışıktan korunmalıdır.

Bu bitkinin birçok ülkelerde tohumdan özel olarak ekimide yapılmaktadır. Yurdumuzda tarıma elverişli olmayan uygun ortamlarda ekimi yapılabilirse toplanmasında işçilik azalır.

d. Drog toplanmaması gereken yerler

Hastane, okul, fabrika, çöplük, trafiğin yoğun olduğu yol kenarları, böcek öldürücü maddelerle ilaçlanmış yerler ve çevrelerinden drog toplanmamalı ayrıca yaprakları sararmış, böceklenmiş bitkilerde drog olarak alınmamalıdır. Yağışlı, çigli havalarda drog

toplanırsa kurutmada esmerleşip bozulur. Bununla beraber bilmeden emek harcanmış ıslak drogu çok ince sererek ve sergi yaygılarını 1-2 saat içinde değiştirmekle kurutmak mümkün olabilir.

e. İçindeki maddeler

İyi hazırlanmış Mayıs Papatyası Drogundan subuharı distilasyonu ile %0,5-1,5 uçucu (eterik) yağ elde edilir. Bu yağ %10 Kamazulen ihtiva eder. Esasen uçucu yağa açık veya koyu mavi rengi veren Kamazulen maddesi bitkide Matrisin (c-Proazulen) öncül maddesinden meydana gelmektedir. Kamazulen maddesi ayrılıp alınmış veya bu maddeyi ihtiva etmeyen uçucu yağ, mavi renkte değildir. Yağda Kamazulen miktarını kolorimetrik yöntemle tayin etmek mümkündür. Bundan başka yağda Seskuiterpenalkol ve diğer bazı maddeler de bulunmaktadır. Elde edilen yağın ışısız yerde saklanması tavsiye edilir.

f. Kullanılması

Mayıs Papatyası drogu çok eski yıllardan beri insan sağlığında kullanılmaktadır. Yalnız Mayıs Papatyasının çayını severek içmeyenlere İhlamur çiçeği, varsa Hatmi çiçeği karıştırılarak yapılacak çay tavsiye edilir. Mayıs Papatyası çayı nezle ve gripte ağız ve boğazda meydana gelen tahrişi iyileştirir. Sindirim yolu ve

özellikle oniki parmak barsağı spazmlarını, safra kesesi kalınlığını açıcı etkiye sahiptir. Yaraları iyileştirici etkisinden dolayı kaynatılarak elde edilen suyu saçlar yıkandıktan sonra durulamada kullanılırsa kepeklenmeye engel olur, saçlara parlaklık ve canlılık kazan-

dırır. Banyo suyuna atılırsa ciltteki kızarıklıkları, kaşıntıları gidericidir. Cilde tazelik verir. Bu özelliklerinden dolayı bazı ülkelerde eterik yağı saç ve vücut yıkama şampuanlarının hazırlanmasında bol miktarda kullanılmaktadır.

“...Ve verdiğim ilaçların yan etkilerini, öldürücü olanlar dahil, hastama bir bir anlatacağım, eğer bir hastalık için birden fazla tedavi varsa hastama bunları açıklayıp seçimi onun yapmasına izin vereceğime yemin ederim.”

Yeni Hipokrat Yemini